תורה אור

*ולא לבדק הבית ולא למזבח לא למזבח ולא לבדק הבית מועלין בה כיצד הקדיש א בור מלא מים א) אשפות מלאות זבל שובך מלא יונים אילן מלא פירות שדה מלאה עשבים מועלין בהם ובמה שבתוכה אבל ב אם הקדיש בור ואח"כ נתמלא מים אשפה ואח"כ נתמלא זבל שובך ואח"כ נתמלא יונים אילן ואח"כ נתמלא פירות שדה ואחר כך נתמלאה עשבים מועלין בהם ואין מועלין במה ב) שבתוכה *ר' יוסי אומר המקדיש את השדה והאילן מועלין בהן *ובגידולה מפני שהן גידולי הקדש ג ולד המעושרת לא ג) ינוק מן המעושרת ואחרים מתנדבים כן ולד המוקדשין לא ינוק מן המוקדשין ואחרים מתנדבים כן ה הפועלים לא יאכלו מן גרוגרות הקדש ו וכן פרה ד) מכרשיני הקדש: **גמ'** קתני ולד המעושרת לא ינק מן המעושרת מנהני מילי אמר רב אחדבוי בר אמי אתיא ה) *העברה העברה מבכור מה בכור מועלין בו אף חלב המעושרת *מועלין בו חלב *המוקדש נמי אתיא אמו אמו מבכור: הפועלין לא יאכלו כו': מאי טעמא אמר רב אחדבוי בר אמי דאמר קרא °לא תחסום שור בדישו דישו שלך ולא דישו של הקדש הדיש קלעילין בשדה הקדש מעל והא בתלוש בעינן אמר רבינא ש"מ *אבקה מעלי לה: מתני'

דברים כה

לנסכו ולניסוך יאניס נמי לא הוי שלא יהו מנסכין אלא ממי המעיינות שהן מים חיים (א): אשפה מלאה זבל · היא עצמה אינה ראויה לא למזבח ולא לבדק הבית: אילן מלא פירות · אמר לי רבי דהאי אילן הוא גפן וראוי למזבח ולניסוך היין ואינו ראוי לבדק הבית לפי שעצי גפן דקין הן ואינן ראויין לשום בנין ובבכורים לא מיתוקמא שהרי אינם קריבין לגבי המזבח: שדה מלאה עשבים · אינה ראויה לא למזבח ולא לבדק הבית: ואין מועלין במה *שבתוכו · (דבור והמלא מים) ו) דכל הני הוו גידולין: ר' יוסי אומר כו' · לא פליג אלא אהנך תרתי דת"ק אמר אין מועלין בשבח הקדש במה שהשביחו לאחר שהוקדשו ורבי יוסי סבר המקדיש שדה או אילן מועלין בגידוליהם הואיל וגדלו ממש בהקדש אבל בור ואשפה ושובך דלאו גידולי ז) *שובך נינהו לא פליג רבי יוסי: ולד המעושרת לא יינק מן המעושרת · לפי שהיא קדושה דכתיב (ויקרא כז) העשירי יהיה קדש ובנה חולין הוא ונמצא נהנה מחלב המוקדשין: ואחרים מתנדבים כן · כלומר בעלים ודאי אסור ליינק מן המעושרת אבל אחרים מתנדבים כן שמתנין קודם לכן על מנת כן אני מכניס נקבה זו לדיר להתעשר שאם תקדש יהא חלבה חולין שתהא מניקה ולדה בהיתר ושמעתי דלהכי מהני להו תנאה הואיל ויכולין לעכב שלא הכנס נקבה זו לדיר עד לאחר זמן הלכך מהני תנאה והוי כנדבה ולהכי קרי להו אחרים שאין מחמירין עליהן כראוי וכן נמי בולד מוקדשין לא הוו מקדישין חלב האם: הפועלים · שעושין מלאכה בשל הקדש לא יאכלו מגרוגרות של הקדש ואע"ג דכתיב כי תבוא בכרם רעך ואכלת וגו' (דברים כג) ואמרינן בפרק השוכר את הפועלים (ב"מ דף פז:) בפועל הכתוב מדבר בשל הקדש לא יאכלו דכרם רעך אמר רחמנא ולא כרם של הקדש: וכן פרה של חולין · (ב) חרשה בשל הקדש לא תאכל מכרשיני הקדש: **גמ'** אתיא העברה העברה · כתיב בבכור (שמות יג) והעברת כל פטר רחם וכתי' במעשר (ויקרא כז) כל אשר יעבור תחת השבט וגו' מה בכור מועלין בו בכל דבר שיש בו דזכר הוא ולא נקבה אף מעשר נמי דשייך בנקבה מועלין בכולו אפילו בחלב: אתיא אמו אמו מבכור · כתיב בבכור (שמות כב) כן תעשה לשורך לצאנך שבעת ימים יהיה עם אמו) *וגבי מוקדשין כתיב בפ' אמור [והיה] שבעת ימים (יהיה עם) [תחת] אמו מה בכור שהוא זכר מועלין בכולו אף מוקדשין נמי מועלין בכולו: הפועלין כו' מ"ט · לא תאכל (ג) *מכרשיני הקדש גבי פועלין דלא יאכלו מגרוגרות של הקדש לא צריך למיבעי דהא מיעט קרא בפירות רעך ולא הקדש אבל פרה דלא כתיב בה הכי קבעי: דישו · כלומר כי דש בשלך לא תחסום אבל כי דש בשל הקדש אתה חוסם דעניא טלה בחולין קמיירי: קלעילין · מין קטנית *קדש מועלין של חולין בשדה הקדש מעל דמהנה מהקדש: והא בתלוש בעינן · כדאמרינן לקמן בפרק המהנה (דף יח:) דאין מעילה במחובר לקרקע וכ"ש בקרקע עצמו: ט) *מדקאמר מעל שמע מינה אבקה · אבק של שדה מעלי להו לאותן קלעילין וכי מעלה אבק מן הקרקע דמהערב בקלעילין הוה ליה תלוש ולהכי מעל:

[דף פט.] דגבי בור שייך מעילה כגון שהגיע חפנים כתוכו וקשיא דאמרינן לקמן (דף יח:) דאין מעילה יא) במחובר לכן פר"ת כגון שעקר *תולש והגהה הימנה דהוי תלוש יב): **אבל** אם הקדיש בור ואח"כ נתמלא כו' מועלין בהם אבל לא יג) מה שבתוכו · *ולא ביונים מטעם הפקר דחצר משום יד איתרבאי (גיטין דף כא.) ואין יד להקדש יד) וגבי אילן והתמלא משום דאין מעילה בגידולי הקדש ר' יוסי אומר כו' קסבר יש מעילה בגידולין: **ולד** המעושרת. כלומר שנולד קודם שנכנסה אמו לדיר להתעשר והוא הולד חולין ולכך קאמר לא יינק מן המעושרת כדמפרש בגמרא טעמא מקרא: **ואחרים** מתנדבין כן · כלומר ויש [בני] אדם מתנדבין ומתנין קודם הכנסתה לדיר על מנת שתניק בנה שהוא *חולין · ולד מוקדשין שהוא חולין שנולד קודם שהקדיש טו) [האם]: **הפועלין** לא יאכלו מגרוגרות של הקדש · אע"ג דבהדיוט פועל אוכל בין בתלוש בין במחובר כדאמר בב"מ (דף פט.) מ"מ בשל הקדש אינו אוכל כדמפיק ליה בגמרא מקרא וכן פרה טז) לא תאכל מן כרשינים של הקדש ומותר לחסום פיה וקשיא על מה שפירש ואחרים מתנדבין שהיו מתנים על מנת להניק דליכא לא משמע כן וה"ל למימר ואחרים מתנין בכך ועוד קשיא דבתוספתא קתני לה גבי פועלים ופרה והתם מה מועיל התנאי בדבר שהוא כבר של הקדש לכך נראה לפרש ואחרים מתנדבין *כו' כלומר ואחרים בעלי בתים נדיבי לב היו מתנדבין להניק אותן ולדות מבהמות שלהן יז) שהיא חולין וכן בפועלים ופרה של הקדש לפי שעושין בשביל הקדש היו עשירים מתנדבין לפרנסם: **מאי** טעמא · אפועלים דלא יאכלו *קאי · דישו [שלך] ולא של הקדש ואיתקש פועל לשור כדאמר בב"מ (דף פט.) איתקש חוסם לנחסם ונחסם לחוסם: **קלעילין** · מין קטנית הוא: **והא** בתלוש בעינן · דהא אין מעילה יח) בקרקע במחובר: **אבקה** יט) מעלי · פירוש האבק של קרקע שהוא תלוש שמשבח הקטנית כשהוא דש בקרקע של הקדש האבק עולה מן הקרקע: *__אתיא__ העברה *העברה · כ) דכתיב גבי בכור (דכתיב) (שמות יג) והעברת כל פטר רחם גבי מעשר בהמה כתיב (ויקרא כז) כל אשר יעבור תחת השבט מה בכור מועלין בו לאו בחלב קאמר שהרי לא שייכא הנקה בבכור דהא זכר הוא אלא ה"ק מה בכור מועלין בכולו אף מעשר מועלין בכולו ואף כא) בהנקת הבן ולאו דוקא מועלין דהא אמרינן לעיל (דף יב:) חלב המוקדשין אין מועלין בו אלא רוצה לומר שאסור החלב להניק ממש חלב המוקדשין נמי להכי אסרינן במתניתין להניק ממש דאתיא אמו אמו מבכור דכתיב גבי בכור בפרשת משפטים שבעת ימים יהיה עם אמו וגבי מוקדשין כתיב בפרשת אמור שבעת ימים (יהיה) תחת אמו וא"ת למה לי קרא לאסור חלב המוקדשין תיפוק ליה מדדרשינן בבכורות (דף טו.) גבי פסולי המוקדשין בשר ולא חלב כב) ואין לומר דהתם היינו דוקא לאחר שפירש אבל בהנקה לא אסור אי לאו האי קרא דהכא זה אינו כג) ודאי דלכאורה משמע שחלב פסולי המוקדשין בכל ענין כד) הוא אסור וי"מ דכי אסר רחמנא חלב פסולי המוקדשין היינו באכילה דכתיב (דברים יב) ואכלת בשר ולא חלב אבל בהנאה שרי' ולהכי צריכין הכא לגזרה שוה דאמו אמו לאסור אף הנאת יניקת הולד כה) ואין נראה דהא אמרינן פרק השוחט (חולין דף לו.) הואיל ואסירי בגיזה ועבודה סלקא דעתך אמינא דמן כו) ליבעי קבורה משמע דאף החלב אסור בהנאה וטעון קבורה דהא ודאי מדמי דם לחלב ולא לגיזה ועבודה כדפירשתי במתניתין לעיל לכך נראה למורי ס' דאי לאו האי קרא דהכא דקאסר חלב כז) במוקדשים לא הוה דרשינן גבי פסולי המוקדשין דבשר אתי למעוטי חלב דלא הוה ידעינן לה למאי קאתי בשר למעוטי אבל השתא דאסר חלב במוקדשין כח) קאתי בשר לומר אבל חלב כדקאי קאי תדע מדאצטריך לכתוב ולא תגוז בכור כט) *שורך ולאסור גיזה בקדשים ולמאי צריך תיפוק ליה מדאמר גבי פסולי המוקדשים תזבח ולא גיזה אלא ודאי לא הוה ידענא למאי קאתי תזבח למעוטי אבל השתא דאסור גיזה בקדשים אם כן אתי תזבח לומר אבל גיזה כדקיימא קיימא ואם תאמר במרובה (ב"ק דף עו:) דקאמר כל מקום שנאמר צאנך לאסור גיזה:

מעילה הלכה

תולה מן הכור ... כו' נ"ק

ולא אמרינן שיקנה אלא הקדש כמו שקנה אלא הדיוט דהלא משום יד כו' נ"ק

כה ג ד מיי' שם פ"ב הלכה יג:

כו ה מיי' פ"ח מהלכות מעילה הלכה א:

כז ו מיי' שם הלכה ג:

[ס"א רבי שמעון ועיין תוי"ט]

חולין הס"ד ואח"כ ד"ה ולד מוקדשין וכו' נ"ק

כח ז מיי' פ"ה מהלכות מעילה הלכה ה:

[עי' תוס' יומא נט: ד"ה וכרי]

נ"א כן

קאי הס"ד ואח"כ מ"ה דישו כו'

העברה גבי בכור כתיב והעברת כו' נ"ק

כ"כ פט. פ"ט

שבתוכו דכל הני כו' והשאר נמחק נ"ק

[פסחים ט.]

נ"ל הקדש

[בכורות ט. לו: תמורה כ:]

[נ"ל המוקדשין]

ובמוקדשין כתיב שבעת ימים תחת אמו וכו' נ"ק

הפרה מכרשיני הקדש דגבי פועלים כו' נ"ק

והדש קלעילין של חולין בשדה כו' נ"ק

ש"מ מדקאמר מעל כו' נ"ק

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בור וכו' מים חיים נ"ב עיין בב"ב דף פט: (ב) ד"ה וכן פרה של חולין הדשה בשל הקדש: (ג) ד"ה הפועלין וכו' לא תאכל פרה מכרשיני:

רבינו גרשום

בור מלא מים · והו ראוי לבדק הבית לבנין ולא למזבח ואי אמרינן הא חזי למזבח לניסוך המים כיון דלאו מים חיים הן לא חזו לניסוך: אשפה מלאה זבל · אינה ראויה לא למזבח ולא לבדק הבית דאינה ראויה לשום דבר לבנין אלא לדמיה: שובך מלא יונים ראוי למזבח ולא לבדק הבית: אילן מלא פירות · ראוי למזבח לביכורים ולא לבדק הבית: שדה מלאה עשבים · אינה ראויה לא למזבח ולא לבדק הבית' תנא קמא דר' יוסי אית ליה אין מועלין בשבח הקדש כלל במה שהשביח לאחר שהוקדש: ולד מעושרת לא יינק מן המעושרת · היינו שאם יצאה נקבה בעשירי והיה לה בן קודם לכן לא יינק ממנה שוב שבנה חולין הוא ונמצא נהנה מחלב מוקדשין: ואחרים מתנדבין כן · כלומר אבל אחרים שהתנדבו קודם לכן ראשין ומתנין שאם תצא נקבה בעשירי יהא חלבה חולין כדי שינק את בנה ממנה בהיתר וכן נמי בולד מוקדשין לא היו מקדישין חלב אמו: מה בכור דוכר מועלין בו · בכל דבר שיש בו אף מעשר דנהיג נמי בנקבה מועלין בכולה ובחלבה: אתיא אמו אמו מבכור · כתיב בבכור כן תעשה לשורך לצאנך שבעת ימים יהיה עם אמו וכתיב במוקדשין והיה שבעת ימים תחת אמו מה בכור יש בו מעילה בכולו אף מוקדשין נמי: הפועלין לא יאכלו מגרוגרות של הקדש · אע"ג דכתיב כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים וגו' ואפועל הכתוב מדבר כדפריש' בפ' השוכר את הפועלים אפ"ה בשל הקדש לא יאכלו דכרם רעך אמר רחמנא ולא דהקדש: וכן פרה · שדשה בשל הקדש לא תאכל מהקדש: מלעין מין קטנית הן · הדיש מלעין בשדה הקדש מעל דנהנה משדה הקדש: והא בתלוש בעינן · כלומר דהכי אית לן דאין מעילה במחובר לקרקע וכ"ש בקרקע עצמו ש"מ דמדקאמר מעל ש"מ דאבקה אבק של שדה מעלי לה לקטנית לאותו מלעין ואבק שמעלה מן השדה היינו תלוש מש"ה יועל

העברה גבי בכור כתיב והעברת כו' נ"ק

שיטה מקובצת

א] מים אשפה מלאה זבל: ב] במה שבתוכו את ה' נמחק: ג] המעושרת לא ינק את ו' נמחק וכצ"ל לקמן בסמוך: ד] פרה לא תאכל מכרשיני: ה] העברה' עיין תמורה (דף יח ע"ב): ו] מים וכל הני את ד' נמחק: ז] על תיבת שובך נרשם קו למעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחק: ח] מתיבת תני עד תיבות מה בכור ל"ש: ט] עצמו ש"מ מדקאמר מעל אבקה: י] ובמה שבתוכן בשלמא במה שבתוכן גבי בור דמועלין היינו המים אבל בבור עצמו היאך מועלין ופי' רשב"ם בפרק המוכר:

יא] מעילה בכה"ג דהוי במחובר: יב] תלוש וכן צריך לומר בכל הני דמחוברים: יג] לא במה שבתוכו ולא קני מטעם תיבת וביונים נמחק: יד] להקדש וכן גבי אילן את ו' נמחק: טו] שהקדיש האם: טז] וכן פרה הרישה מכרשיני הקדש לא תאכל: יז] שלהן שהיו חולין: יח] מעילה במחובר לקרקע הס"ד: יט] אבקה מועלין ביה פי' מאבק של כו' תלוש שמשביח הקרקע ומשביח הקטניות כשהוא: כ] העברה מבכור גבי בכור כתיב והעברת: כא] ואף ס"א בחלבו ולאו: כב] חלב וכ"ש בקדשים גמורים ואין: כג] אינו דהא ודאי לכאורה משמע: כד] ענין הם אסורין: כה] הולד ולא נראה דהא מדקאמר פרק השוחט: כו] דמן נמי ליבעי: כז] חלב המוקדשים לא אתא: כח] במוקדשים א"כ בשר קאתי: כט] תנן בכור צאנך לאסור גיזה:

אילן